

nem številu ravno hitelo k večernicam, stopil sem za en trenutek tudi jaz v odprto prostorno svetišče. Kar tu primankuje lepoti pri zidariji, dostavila je v obilni meri gibčna roka slikarjeva. Zbrana množica je prav lepo pospremljevala s petjem orgeljne glasove, in nedopovedljivo me je to v sèrce ganilo. —

Blizo kolodvora stoji vaška gostilnica, kjer smo pri kozarcu dobre kapljice pričakovali prihoda vlakovega. Velecenjeni g. O. Schirnhofner bival je tudi tu z očividno radostjo v naši sredi, ter se prijazno pomenkoval z nami. Med veselo - donečim petjem napotili smo se poslednič na kolodvor, kjer nas je urni hlapec sprejel, ter nas peljal nazaj na Dunaj. (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Iz Zagreba. Odkar je pri nas narodna vlada na kermilu, se je veliko, veliko pri šolstvu prenaradilo. Z novo postavo nastopi nova doba za naše ljudske šole. Dobro znamenje je to, da učitelji in drugi šolski prijatelji mnogo, mnogo delajo za povzdigo narodnega šolstva. Imamo pa tri društva, ki podpirajo in pospešuje razvitek v šolstvu, kakor tudi blagostanje ljudskih učiteljev. Učiteljska zadruga skerbi za podporo siromašnih in po bolezni nesrečnih učiteljev, kakor tudi za vdove učiteljske. »Pedagogično književni zbor« skerbi za duševni napredek hervaških učiteljev. »Narodna Škola«, ktere pravila so pred kratkim poterjena, ima prvima enako sverho, predsednik je g. F. Vuksanovič, pokrovitelj pa milostljivi nadškof g. Jos. Mihalovič, kateri je daroval društvu koj 500 gld. — V izvanredni glavni skupščini 19. svečana t. l. se je volil nov odbor. Pokrovitelja je zastopal preč. kanonik A. Veber, kateri v njej naposled po »Školskem Prijatelju« br. 9, ki ima nadbiškupovo podobo na čelu, spregovori takole:

Slavna skupščina! Jaz sem se slavnemu društvu že pismeno zahvalil za posebno čast, katero mi je skazalo imenovaje me za svojega častnega družnika; vendar dopustite mi, da kar sem storil takrat pismeno, ponovim sedaj ustmeno. Razumeva se samo po sebi, da me je to priznanje s strani učiteljstva živo in vgodno poprijelo, ker, častita gospoda, kakor veste, pečal sem se od nekdaj s šolo in nikdar nisem imel opraviti z drugim poklicem nego s školskim, z učiteljskim. Moram spoznati, da bi se bil lahko lotil opraviła družega, in da sem ga nekoliko že tudi zaželel, ali ukljub vsemu so me odločili spet k šoli, stari prijatelji moji, kateri sem od začetka svojega službovanja tako vdano in zvésto služil z vsemi svojimi močmi. Prav veseli me toraj, da se je slavno to društvo spomnilo mojega delovanja, ter me volilo za častnega svojega člana ali uda. Gospoda moja, jaz mislim in sem prepričan, da tudi vi niste družega mnenja, da je pri nas, kar se tiče ljudske šole, mnogo in mnogo zanemarjeno. Narod naš, hoteč si postaviti poslopje, moral bi pričeti staviti ga s stalom ali temeljem, a pričel ga je s streho; gojila se je in goji se pri nas znanost in umetnost viša, dobili smo akademijo, vseučilišče, ter smo to streho okrasili tako, da se je začudil nam celo tujec. A kaj se je opazilo? Opazilo se je, da se krov ali streha ta brez temeljnih stebrov maje, da naš narod pod tako streho nima varnega zavetja in bolje bodočnosti, ker pod to streho ne more ne stotni del naroda, dokler se z višimi umetnostmi pri nas pečajo le posamezniki. Glejte

toraj, gospodje, to je prvi vzrok, da se veselim, ker vidim, da se čversti in stalni stebri za to streho vzdigajo nad narodom našim, da ima se s stanovitno marljivostjo, in vzajemno pomočjo vašo postaviti prava narodna šola za črnilo naše ljudstvo, da tako delajoči popraviti hočemo vse one pogreške, v katere smo zašli doslej, t. j. da ne začenjamo zidati z visokega, ampak da zidamo pri tleh iz temelja, da se ne dajemo motiti kakim domišljijam, češ, da pridemo najprej na verhunc, potem da idemo v nizavo, temuče da jo udarimo po potu, kateri je najprimerniši in najnaravnjši za naš narod, in kateri narod naš pripelje v varno pristanišče olike in znanosti. Pri nas, gospoda, uč se, kakor veste, v ljudski šoli fizika, kemija, zemljopis itd., in narod nam verh vsega tega brati ne zna, to je znamenje, da se je tudi gledé na ljudsko šolo previsoko seglo za vzori, pa se najpotrebniše ne dosega. Ljudski učitelj, ki se daruje za svoj narod, mora prizadeti si, da narod polagoma dviga, ter da ga razumno povzdigne v vsakem oziru do tiste izvrstnosti, katere mu mi vsi želimo. Ako se bode zidalo drugače, zidanje bode slabo in pokvarjeno.

Drago mi je in res s pohvalo oménjam, da je to društvo za svojega pokrovitelja imenovalo prevzv. g. nadškofa Josipa Mihaloviča; pa ne oménjam tega morda iz vzroka, ker namestujem tukaj Nj. Prevzvišenost, marveč zato, ker iz tega djanja spoznam, da društvo v prijateljski zvezi ostati želi z duhovstvom ali svecenstvom. Slavna skupščina! Veliko neprijateljstvo je v najnovejših časih vstalo med duhovstvom in učiteljstvom; pazimo in prizadevajmo si, da se ta nesrečni razdor ne zanese tudi v našo borno domovino, ktera je tolikanj željna in potrebna miru in složnega delovanja vzlasti na polji šolskem, katero vspešno obdelovati moreta samo ta dva stanova. Bilo je že tudi pri nas slišati želja, naj se šola odcepi od duhovščine, in delale so se že v to osnove. Toda povém vam, gospoda, da duhovniki hočejo vedno ostati pri šoli in da se ne more nikakor pričakovati, da bi se duhovenstvo popolnoma oddelilo in oddružilo od šole; in ko bi se to tudi kedaj po postavi hotlo izvršiti, se naš narod zato vendar nikdar neče odreči vere. Vera je globoko vkoreninjena v srecu našega naroda, in zahteval bode vedno, da se mu otroci odgojajo v strahu božjem, da ne zametujejo cerkve, in s te strani ostala bode šola vedno v zvezi s cerkvijo. Liberalci, kateri proti temu delajo, sramujejo se postaviti kakor temelj poduku vero, pa ne morejo drugače, nego da mesto vere stavijo na svoj prapor čudorednost ali nravnost (sittliche Erziehung). Pa kaj vendar bolje goji čudorednost ali nraavno vzrejo, kot vera? Kje pač najdemo boljše poroštvo za vzgoj te kreposti, kot v veri, katero priča naša cerkev? Brez ozira na Boga kako se godi šolam, to veste, gospoda! sami.

Človek se obstoječim postavam lahko tako umika, da izvršuje najbolj črna dela, pa vendar ne pride pod kazen; to vidimo verlo dobro na neki verstvi vertačnikov ali švinderjev, kakoršni se prikazujejo sem ter tje po svetu. Vse drugače je z onimi, kateri verujejo, da je Bog osvetitelj zla (maščevavec hudega); taki, ako se tudi ovarujejo posvetne kazni, kazni svoje vesti vendar ubežati ne morejo. Prave čudorednosti si toraj še misliti ne moremo brez cerkve. Cerkev pa čuva to svetinjo, s katero opraviiti imajo duhovniki. Nikarmo razdirati tega, kar samo po sebi obstoji; marveč bodi nam naloga, da tolikanj potrebno slogo med duhovenstvom in učiteljstvom vzderzimo in včverstimo, pa da na tem temelju sozidamo našemu narodu šolo. Ako bi sicer morali živeti duhovni v neprijateljstvu z učitelji, kaj bi se zgodilo? Pred narodom in pred oblastmi bi se med seboj černili, in na zadnje bi celo deca spoznala, da ni prav hoditi za ljudmi, kateri sami med seboj ne znajo vzderžati sloge in prijateljstva, pa bi tudi ne vedila, kje je resnica, kje pa je laž.

Na koncu teh svojih besedi dovolite mi, slavná gospoda, da onemu možu, kateri stoji na čelu tega društva, onemu svečeniku, kateri vsako plemenito prizadevanje v narodu našem podpira duševno in darstveno, da mu zakličem »Živio« !

Skupščina navdušeno zakliče trikrat »Živio« svojemu prevzvišenemu pokrovitelju in dobrodejniku. —

Tako je na Hervaskem in pri nas na Slovenskem? Hm, hm!!

Iz ptujske okolice. Učiteljsko društvo ptujskega okraja je imelo svoj četrti letošnji zbor v sredo 1. aprila v Ptuj. Navzočnih je bilo 24 udov in gg. podučitelji: Seifried (pri sv. Marku), Maurus (v Leskovcu), Filipič (pri sv. Barbari) in Skofič (iz Vurberga) kot gostje.

Obpravnavale so se večidel društvene zadeve, katerih je bilo veliko. Ta zbor je tudi sklenil, da društvo naredi v četrtek 7. maja izlet na Zavre (Sauritsch), in da tamkej ima svoj peti zbor. — Kot prvi ud je v društvo stopil g. Seifried, podučitelj pri sv. Marku.

Iz kerškega okraja. Učitelji našega šolskega okraja so imeli 8. aprila t. l. okrajni zbor, pri katerem so bile naslednje točke na dnevnem redu:

1. Sporočila g. nadzornikova zadevajoče opazke nadzorovanih šol.

2. Določitev učnih črtežev.

3. Ktere dolžnosti naklada učiteljem ministerski ukaz dné 9. junija 1873 glede zdravstvenih šolskih razmer.

4. Nasveti stalnega odbora okrajne konference.

5. Nasveti bukvarnične komisije zastran nakupovanja knjig in učnih pripomočkov; račun o bukvarničnih dohodkih.

6. Kako se mora mladina učiti računstva v razdeljenih enorazrednih ljudskih šolah s posebnim ozirom na desetne drobce. Poskušnja praktičnega poučevanja o štev. >10.<

7. Način poučevanja v risanju in oblikoslovju na ljudskih šolah vsled minist. postave dné 9. avgusta 1873.

Iz Ljubljane. Posvetovanja o učiteljskih so končana. »Wien. Zeitung« povdarja nekaj toček, v katerih se nova osnova v primerji s sedanjo razlikuje.

Učnih ur v tednu bode pri možkih in ženskih učiteljskih nekaj manj, da se vadijo gojenci samavlastne delavnosti. Da bi pomožni učitelji stopili v ožjo zvezo z zavodi, bode se po določenih pogojih učitelji godbe, in telovaje, učiteljice rokotvornih del in otroške vertnarice, stalno vmestovali, in ako bodo dokazali učiteljsko sposobnost bodo enaki z učitelji na vadnici, kar se tiče dolžnosti in pravic. — Ur na teden pride na ravnatelja 10, na glavnega učitelja 20, na učitelja 25; določbe povedo, kedaj se sme odstopiti od toliko odločenih ur.

Zastran metode so se zedinili v tem, da se mora učitelj pri poučevanju ravnati po šolskih bukvah, in pri tem tako postopati, da se bode sleherni uro ne le poučevalo, temuč tudi priučevalo. Da se delo pri odgoji pospešuje, bodo tudi pri učiteljskih predniki razredov kot sredotočje delavnosti učencov in učencev. —

Splošna učiteljska konferencija, dosihmal le vsaki mesec, bode na 14 dni. — Skerbelo se bode, da se pomnože učni pripomočki. Ako bo potreba, more se tudi s privoljenjem deželne vlade napraviti orodnica, kjer se izdelujejo učni pripomočki iz trdega popirja ali iz lesa. — Učiteljskim pripravnikom naj se daje prilika, da obiskujejo gospodarske in obertnijske naprave. Šolsko leto se bode delilo v polletja, in na koncu leta bode šolsko spraševanje za vsaki letnik po-

sebej celi dan; presedoval bode ravnatelj in navzočni bodo vsi učitelji, da bodo imeli pregled tega, kar so opravili s svojim delovanjem med letom. — V četrtem letniku bodo namesto letnih spraševanj, izpiti zrelosti. Oziralo se bode na to, kako se je spraševanec obnašal med časom šolovanja, in kdor je pismeno spraševanje dobro opravil in se pridno učil, more še oprostiti ustnega spraševanja.

Da se spozna učna sposobnost je posebna djanska preskušnja. — Pri spricalih odpadejo »stopnje« napredovanja; pri spricalih zrelosti se more izrekati posameznim učencem zrelost z odlikovanjem. Naj se poslednjič še povdarja, da ta osnova skerbi tudi za medsebojno delovanje med učiteljskim in ljudsko šolo; to se ima zgoditi tako, da se učitelji na posameznih šolah drug drugega obiskujejo, in da to pospešujejo deželni in okrajni šolski nadzorniki.

— *Iz seje c. k. dežel. šolskega sveta* dne 5. sušca, — povzamemo točke, ki vtegnejo bolj zanimivati učitelje. — Prošnja nekega začasnega podučitelja v Škofjiloki se odda kranjskemu deželnemu odboru sklicaje se na §. 7. postavbe 29. aprila 1873 št. 22. dež. zakonika, da tudi (odbor) stavi predlog o dotičnem vmestenji. Prošnja učiteljev na možkem in ženskem učiteljsišču v Ljubljani, da bi bili zastran nagrad, kedar podučujejo čez svoje ure, enako postavljeni učiteljem na srednjih šolah, predlaga se ministerstvu za uk in bogočastje.

Prošnja občine na Jezici za pripomoč iz normalne šolske zaloge k učiteljevi plači vrača se c. k. okrajnemu šolskemu svetu ljubljanske okolice v službeno delovanje s tem pristavkom, da šolska občina na Jezici ne more zahtevati doneska k učiteljevi plači, ker po stroškinem prevdanku ne plačuje višej od 10 odstotkov za ondašnje šolo. —

Okrajnemu šl. svetu v Kranji se je zastran obravnav za šolo v Tersteniku odgovorilo, da naj se na dalje stvar obravnava, s pristavkom, ako bi ne bilo mogoče jo dognati, naj se vasi te občine všolajo v druge njim naj bližnje šolske kraje.

Pisma zastran šole v Goričah se vračajo okraj. šl. svetu v Kranji, kateremu se ob enem naroča, naj se okrajni zdravnik še enkrat zasliši o tem, kakšni pomisliki so zastran zdravja zoper prenaradbo poslopja za šolo; v tem oziru naj predlaga c. k. stavbene inženir svoje mnenje in oziraje se na izpovedanje sosesčanov in na mogoče pomisliske zastran prenaradbe poslopja naj tudi inženir svoj načrt vravnuje in vsa pisma naj se potem vračajo dež. šl. svetu. — Konečno se dovoljuje nekaterim denarna pomoč.

— Občni zbor »Slov. Matice« je bil, kakor omenjeno 4. marca. Presednik dr. Costa pozdravlja prišle, katerih se je šlo od 80—90 in daje kratek pregled v prvem desetletnem delovanji Slov. Matice. Ta pregled se je natisnil in med navsočne razdelil, in obsega ob kratkem zgodovine »Matice«, izkaz njenega premoženja, in sporočilo njene delavnosti do naj novjših časov. Za 1873. l. dobivajo udje: »Letopis za 1872. in 1873. l.« in »Slovanstva 1. del«. Letopis obsega 29³/₄ tiskane pole in ima v prvem delu obširno poročilo o delovanji Slov. Matice od 1. septembra 1871. do 1. julija 1873. leta in imenik udov; potem životopisne črtice odličnih udov Matičnih, namreč: Blaža Potočnika, dr. Matije Preloga, Janeza Zalokarja in Antona barona Cojza. — Drugi del prinaša zanimive spise zgodovinskega naravopisnega in lepoznavskega zapopadka, med drugim Gogoljev ruski roman »Taras Bulba« in prvič poslovenjeni odlični francoski roman »Pavl in Virginija«. Dodana je slika barona Antona Cojza.

Slovanstvo (22¹/₂ pole) daje nam etnografični popis vseh slovanskih rodov in sicer v I. delu (kterega so spisali marljivi gospodje Janez Majciger,

Maks Pleteršnik in Božidar Raić, po obnem pregledu narodopisni popis Jugoslovanov (Slovencev, Hrvatov, Serbov in Bolgarov). Ta knjiga je gotovo ena najzanimivejših in podučnejših in bode vsakemu Matičarju jako prijetno berilo. Dva priložena narodopisna zemljevida je narisal gosp. prof. Pleteršnik.

V prihodnje mora Matica, da doverši pričeta dela, se izdati:

Slovanstvo II. del (Severni Slavjani).

Schödlerjeve knjige prirode IV. (in zadnji) snopič. (Rokopis je izdelan.)

Slovenskega Štajerja II. in IV. snopič.

Literarno delovanje Matice slovenske je bilo odlikovano:

1. na izložbi prve občne hrvatske učiteljske skupščine v Zagrebu 1871. l. s »priznanico«, in

2. na splošni svetovni razstavi dunajski 1873. leta s »pohvalnim pismom«. Matična knjižnica šteje nad 2000 knjig, in sicer večidel ruskih, slovenskih, čeških, hrvatskih in srbskih, ktere so darovali različni udje ali pa ktere je Matica prejela od družeb, s kterimi stoji v djanski zvezi književne vzajemnosti. Posebna hvala gre v tem oziru prevzvišenemu gospodu Mihaelu Rajevskemu, biskupu pri ruskem poročništvu v Beču, ki je posredoval to zvezo z raznimi ruskimi literalnimi zavodi in družbami. Knjige, primerno vezane, so na tanko popisane in v lepem redu, tako, da jih učenjak lahko rabi, ako se obrne do odbornika in knjižničarja Jana Vavriča, ki z velikim trudom in z vse hvale vrednim požrtvovanjem popolnoma brezplačno oskrbuje Matično knjižnico. Hvala mu!

Predsednik hvalo izreka bivšemu blagajniku gosp. dr. Jerneju Zupanu in sedanjemu gosp. Ivanu Vilharju za njuno nesebično oskerbovanje denarnih zadev. V desetletni zgodovini tega društva se odlikuje ime dr. Janeza Bleiweisa, ki je z rajnkim dr. Tomanom in dr. Costo sestavil pravila »Matične«. L. leta nij bilo zbora; smert tajnika profesorja Antona Lesarja in viharo politično gibanje 1873. je bil razlog zamude nekaj pa tudi preobložitev tiskarne z delom. Predsednik k sklepu želi božjega blagoslova tudi v prihodnje temu zavodu, da bode v drugem desetletji storil en korak naprej, kakoršni je storil v prvem.

Tajnik g. prof. Tušek kratko poroča o matičnem delovanji; obširneje je to v posebnem spisu v letopisu. Nekterim udom so se knjige za 1873. l. že razposlale, drugim se razpošiljajo. Matica šteje danes 2332 udov. Tirjati ima zaostalih letnih doneskov za 4000 gl.

Blagajnik g. Vilhar je poročal o sklepu računa do konca junija 1873. l. in o proračunu za l. 1874. Za izdavanje knjig ostane denarjev 4285 gl. 26 kr.

Potem imenuje gosp. predsednik 3 pregledovalce računov, oddajo se volilni listi za novih 11 odbornikov.

Voljeni so ljubljanski odborniki gospodje Jeran Luka, Kozler Peter, Krisper Valentin, Močnik Matej, Vilhar Ivan, dr. Zupanec Jernej; in vnanji gospodje prof. Erjavac Fr., Parapat Janez, Šuman Josip, Majcigar Janez, Raić Božidar, dr. Krek Gr.

— V deržavnem zboru pri debati o proračunu za stroške višjih in nižjih šol je bilo slišati mnogo pritožeb, sklepov in predlogov, kateri jasno pričajo, da se Slovanom v šolah povsod silna krivica godi. Oglaševali so se Čehi, Poljaci, Rusini in Slovenci (dr. Vošnjak) in soglasno zahtevali ravnopravnost po šolah. — Pa vse je bilo večidel bob v steno. — »Beati possidentes«, si mislijo Nemci; pravnarjem nočemo dati, liberalnim poslancem bomo pa že dali, samo tega ne povemo, kdaj? Edina goriška poslanca grof Coronini in Winkler sta nekaj dosegla. Predlog prvega, da naj se na Goriškem šolstvo tako vravna, kakor je primerno deželi, v kateri ni ne ene nemške srenje —

učni jezik v srednjih šolah pa je izključljivo nemški — je bil sprejet. — Gosp. Winkler je dobil za istrijske šole par tisočev več, kakor je bilo v proračunu. Sprejeti so bili tudi predlogi finančnega odbora, da naj vlada pomankanju ljudskih učiteljev s tem v okom pride, da bodo učitelji in že tudi pripravniki vojaščine celo oproščeni, in da se na treh galiških pripravnicah tudi rusinskemu jeziku zraven poljskega pravica daje. Dr. Razlag je stavil predlog, naj se za šole na Kranjskem namesto 10.000 gl. dene v proračun 15.000. Predlog je padel, nameravali so baje odbiti tudi teh 10 tisoč, a dr. Razlag jim je pokazal, da je na Kranjskem več šol treba, kakor jih je sedaj, da je pa dežela revna in ne more novih šol napravljati, z davki pa je preobložena tako, da se je l. l. več tisoč gold. na davku odpisalo i. dr. — Dr. Vošnjak pa je izročil pismeno resolucijo »naj vlada skerbi za to, da se učiteljska izobraževališča v Mariboru, Ljubljani, Gorici, Celovcu in Terstu vredijo tako, kakor je potrebam slovenskega prebivalstva in državnim osn. postavam primerno«.

— Odbor vdovskega društva je imel redno sejo 12. marca. — Društvenega premoženja je sedaj 31.125 gl.; nekaj obligacij se je na novič nakupilo. — V tej seji se je tudi nekemu bolehnemu učitelju, kateremu je občni zbor l. l. dovolil 40 gl. podpore, še 40 gl. privolilo za drugo polovico t. l. (1. aprila in 1. julija à 20 gl.) Imenovani gospod je že 18 mesecev brez plače in vsakere podpore, razun te, katero dobiva od vdovskega društva; prosil je že križem svet, a samo dež. šolski svet mu je dal baje 25 gl.; odbor vdovskega društva ne more drugače, da mu še dalje privoli podpore, ker je revščina dokazana, in je tudi odbor v to pooblaščen po §. §. 12 in 16 dr. prav.

— Društvenike vdovskega društva opozorujemo, da vplačajo svojo letnino do konca aprila; kdor ne spolnuje dr. prav, se sam izkluč in odbor ni kriv, ako ravna po društ. pravil; v to je odbran; ako pa učitelji ne morejo vplačati letnine, ker čuje se, da po nekaterih krajih še do sedaj, dasiravno že 6. mesec šolskega l. 1874 teče, niso še dobili svoje plače, naj se oglase pri društvenem odboru; neradi delamo komu krivico. *Odbor vdov. društ.*

Razpis učiteljskih služeb:

Na Kranjskem. Na 1 razredni ljudski šoli pri sv. Gregorji; plača je 450 gl. Prošnje v 6 tednih do okrajne šolske oblasti v Kočevji.

Na Štajarskem. Na 1 razredni lj. šoli v Grižah (celske okolice); letna plača je 400 gl., osebne priklade 60 gl. in prosto stanovanje. Prošnje do 15. maja pri krajnem šolskem svetu v Grižah.

Premembe v učiteljskem stanu.

V Istriji: Gosp. Franjo Wajsel, učitelj v Hrušici, je za trdno postavljen; gosp. Martin Kosič, učitelj v Brezovici, pride za trdno v Jelšane.

Popravek pri premembah. G. Pavel Kavčič ni šel v Zalog pri Komendi, ampak v Mengiš. G. Valentin Telban je stalni učitelj v Škofjiloki.

 Imenik šol in učiteljev po Slovenskem obsega 9 pol v osmerki; vsaka kronovina je zase; našteva učitelje po abecednem redu in ima kazalo. — Dobiva se knjiga za neuče pri gosp. Milicu na starem tergu lišna št. 33; mehko vezana za 50, terdo vezana za 56 kr.; pod križnem zavitkom poslana velja še 4 kr. več.